

Research Paper

A semantic approach to using the mother tongue in the language learning process

Sara Alimohammadi¹, Yarmohamad Ghasemi^{2*}

1. M.A. of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Ilam university, Ilam, Iran

2. Professor, Department of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Ilam University, Ilam, Iran

<https://doi.org/10.22034/scart.2026.142344.1615>

Received: October 16, 2024

Accepted: April 13, 2025

Available Online: June 22, 2026

Keywords: Patterns, motherhood, standard, language learning

Abstract

The present study was conducted with the aim of studying the semantic implications of language learning patterns among families in Ilam. Given the structural nature of the phenomenon under study, the paradigm used is an interpretive one with a qualitative approach and a phenomenological method. The target population included families with children in Ilam in 1403, and on this basis, purposeful snowball sampling was used. The data collection method was in-depth interviews, which were saturated based on interviews with twenty-five parents. The Clark and Brown model was used to analyze the information obtained. Verifiability was achieved through the researcher's continuous presence in the research field and accurate extraction of interviews and the use of evaluators' opinions, which were interpreted into twenty-nine (initial code), fifteen sub-themes, and seven main themes (maintaining cultural identity, maintaining linguistic authenticity, ease of the mother tongue, linguistic stuttering, linguistic ambiguity, linguistic confusion, linguistic alienation). The results showed that the desire to learn and teach in the mother tongue has always been considered, indicating the importance of the local language as an ethnic identity.

Ali Mohammadi, S., Ghasemi, Y. (2026). A semantic approach to using the mother tongue in the language learning process. *Sociology of Culture and Art*, 8 (3), 1-10.

Corresponding author: Yarmohamad Ghasemi

Address: Faculty of Literature and Humanities, Ilam University, Ilam, Iran

Email: y.ghasemi@ilam.ac.ir

Extended Abstract

1- Introduction

Language as the most common means of human interaction and at the same time the most special symbolic tool, with various meanings, is related to human history. One of the examples of this general and special nature of language is the ratio of standard language and mother tongue. With the emergence and expansion of modernity from 16th century in the west and its expansion in other societies, a phenomenon known as globalization was formed. Language, as an immaterial element, was also included in this matter. In such a way that the standard language on a national scale, due to the growth of the nation state, is gradually narrowing the space for local and mother tongues. The present research has been carried out in line with the position and contribution of the mother tongue in the city of Ilam. With a semantic approach, to study how to use the mother tongue in the language learning process. Therefore, considering the constructed nature of the phenomenon under study, he used the interpretation paradigm in order to identify the use of the mother tongue by the parents with the help of those semantic implications.

2- Methods

The present study was conducted in line with the status and status of mother tongue in the city of Ilam. In order to study, with a semantic approach, how the mother tongue is used in the language learning process of children. Therefore, considering the structural nature of the phenomenon under study, the interpretive paradigm was used in order to identify the use of mother tongue by parents with the help of semantic implications. Following this paradigm, the qualitative or emic approach forms the epistemological and methodological basis of the present study. The method used is also descriptive phenomenology. The reason for using this method is the sensitivity of the issue and understanding the depth of the parents' reasons in this regard, based on the lived experiences they face. Based on this, the authors have tried to use structures and concepts to create the greatest proportion in providing theoretical sensitivity to this issue. The target population in the present study includes all families who have a child or children in 1403. Since family is a broad concept and includes at least two generations of people, in the present study, parents were determined as the target population of the study and one of them, the father and mother, was to participate as a participant or informant in the interview. To maximize the quality of the study, it was decided that the interviewer would visit the

family and conduct an interview if the parents were willing, otherwise the interviewer would leave the participant aside and collect information with the parents of the families who had this desire. Also, to increase the visibility of the samples, an attempt was made to consider the comprehensiveness of the sample and use a variety of participants in the interview, taking into account their occupation, education, and age. The type of purposive sampling and the snowball model should be selected. In order to obtain comprehensive information and also to enter into the mental and deep angles of the interview participants, the in-depth interview method was chosen among the data collection methods. In conducting the interviews, the tendency towards theoretical saturation was always considered step by step, meaning that by conducting several interviews and reviewing the information gathered in the research field, the authors controlled how this saturation was achieved or not, until finally, through interviews with 25 cases, this saturation was achieved. The Brown and Clark framework was used in data analysis. In this method, data were identified from the interviews, then codes (data characteristics) were created, then by examining the codes, initial themes were identified, and then each theme was placed in a subgroup. In the next step, the desired themes were examined against the data set to determine whether the themes expressed the data and codes intended in the research or not. After removing and correcting irrelevant themes, the remaining themes were named and interpreted. In other words, in this stage, the codes, themes, and data were examined in accordance with the opinions and approval of researchers and external observers in order to be interpreted. To determine the validity and achieve verifiability, both through the continuous presence of the authors in the research field and through the use of the opinions of the evaluators (which included two referees outside the work process), the research process was carried out manually, and this method was adopted due to the researchers' concern for accurate extraction of information.

3- Findings

After analyzing the information, 29 concepts (initial codes), 15 sub-themes, and 7 main themes were identified and described and interpreted. These 7 themes are: maintaining linguistic authenticity, maintaining cultural identity, linguistic ease,

A semantic approach to using the mother tongue in the language learning process

linguistic stuttering, ambiguity, and linguistic confusion and alienation. In the process of interpreting the themes, an attempt was made to provide at least two witness examples (quotes from participants) for each interpretation and explanation of the theme. The attempt of the present article to question this issue: Based on what semantic implications do the studied families teach their children the mother tongue? In line with the answer to this question, the informants consider their most important concern this field to be preserving the originality and roots as well as maintaining the native culture. From their point of view, the mother tongue is like a bastion and protection under which one can defend against the invasion of the standard language and the globalization of the language. In most of the comments, they use the word *out*, which is a symbol of collective identity and its relation to the mother tongue, and as a factor differentiating themselves from others. The mother tongue is an easy and easy language as well as a means of identity, and it is like a medium through which the cultural identity of the society can be transmitted. You can save your children from the risk of stuttering. The argument of the informants is that because some of the words of the mother tongue do not have equivalents in the Persian language, therefore mastering this language will prevent the creation of linguistic ambiguity.

4- Discussion & Conclusion

As a theoretical approach according to the findings of the article, it can be said that the mother tongue

can be considered a linguistic code, a concept that Bernstein refers to. The mother tongue is the shaper of identity and the agent of transferring culture to the future, an idea that Chomsky put forward. Since the mother tongue is transferred to an individual during social interaction. The concept that John Searle discussed. In the final summary, the tendency to teach the mother tongue is still of interest in the society of Ilam. This indicates the importance of the local language as an ethnic identifier. Because from Giddens' point of view, this preference for the standard language, which was stated in most of the interviews, can once again strengthen the idea of coexistence of local and national identity in the field of language. And the last word is that the use of the phenomenological approach and the matching of some of the findings of the current research with some of the experts' concepts in the conceptual framework can be one of the theoretical achievements and the hard work method of the present article.

5- Funding

There is no funding support.

6- Authors' Contributions

The authors declared equal participation in writing the article.

7- Conflict of Interests

This research does not conflict with personal or organizational interests.

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان‌آموزی

سارا علی‌محمدی^۱، یارمحمد قاسمی^۲*

۱. کارشناسی ارشد، جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

۲. استاد، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

<https://doi.org/10.22034/scart.2026.142344.1615>

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مطالعه دلالت‌های معنایی الگوهای زبان‌آموزی در بین خانواده‌های شهر ایلام انجام شده است. با توجه به ماهیت برساختی پدیده مورد مطالعه، پارادایم مورد استفاده تفسیری با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی است. جامعه هدف شامل خانواده‌های صاحب فرزند شهر ایلام در سال ۱۴۰۳ بوده و براین اساس از نمونه‌یابی هدفمند از نوع گلوله برفی استفاده شده است. روش گردآوری اطلاعات مصاحبه عمیق است که بر اساس مصاحبه با بیست و پنج نفر از والدین به اشباع رسید. برای تحلیل اطلاعات بدست آمده از مدل کلارک و براون استفاده شده است. قابلیت تصدیق از طریق حضور مستمر محقق در میدان تحقیق و استخراج دقیق مصاحبه‌ها و بهره‌گیری از نظرات زبان‌آبان انجام گرفته است که در بیست و نه (کد اولیه)، پانزده تم فرعی و هفت تم اصلی (حفظ شناسه فرهنگی، حفظ اصالت زبانی، سهولت زبان مادری، لکنت زبانی، ابهام آفرینی زبانی، گم‌گشتگی زبانی، بیگانگی زبانی) تفسیر گردیدند. نتایج نشان داد کشش به یادگیری و آموزش به زبان مادری همواره مورد توجه قرار گرفته و حاکی از اهمیت زبان محلی به مثابه یک شناسه قومی می‌باشد.

تاریخ دریافت: ۲۵ مهر ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: ۲۴ فروردین ۱۴۰۴
تاریخ انتشار: ۱ تیر ۱۴۰۵

واژه‌های کلیدی: الگو، زبان مادری، زبان استاندارد، فرایند زبان‌آموزی

استناد: علی‌محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان‌آموزی. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۸ (۳)، ۱-۱۰.

۱-۱۰.

* نویسنده مسئول: یارمحمد قاسمی

نشانی: استاد، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

پست الکترونیکی: y.ghasemi@ilam.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

زبان و زبان مادری مهمترین شناسه هر قوم بوده و همینطور زبان معیار که زبان ملی است وحدت سرزمینی را نمادین می‌کند. زبان برای مقاصد مختلفی به کار می‌رود. از یک سو نقش اصلی زبان برقراری ارتباط است و از سوی دیگر، ایجاد هویت در افراد و تعیین وفاداری آنان را یادآوری می‌کند. زبان مادری را ما در نخستین دوران زندگی خود فرا می‌گیریم. این زبان، هویت ما را شکل می‌دهد و حامل فرهنگ ما به نسل‌های آینده است. زبان مادری تنها زبانی است که انسان‌ها هویت اجتماعی و روانشناختی خود را با آن به دست می‌آورند. این زبان، زبانی است که آن‌ها را به ریشه‌های خانوادگی و فرهنگی‌شان متصل می‌کند (میری، ۱۳۹۷: ۱۸۶). فراگیری زبان در کودکی که در شرایط محیطی خاصی قرار داشته باشد به وقوع می‌پیوندد و چیزی نیست که کودک انجامش دهد. توانایی زبان یکی از مولفه‌های ذهن و مغز است که به زبان و کاربرد آن اختصاص یافته است. در مطالعه زبان درک تازه‌ای از نظام‌های محاسباتی و رایانه وارد ذهن و مغز و از جمله آنچه معمولاً نظام‌های آوایی یا معنایی نامیده می‌شود حاصل آمده است (چامسکی، ۱۳۷۹: ۵۲). بر اساس آنچه چامسکی می‌گوید، اکنون تعریفی از زبان ارائه می‌شود تا مطالب بعدی روی آن صورت‌بندی شوند. زبان نظامی متشکل از دستور زبان و واژگان است که به صورت قراردادی در میان اعضای یک جامعه زبانی به منظور ارتباط با یکدیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد. اندیشمندان در حوزه زبان دریافته‌اند که زبان تنها مجموعه‌ای از قواعد و واژگان نیست بلکه نظام روابط میان ذهن و فرهنگ است که وظیفه اصلی آن مفهوم‌سازی است. در واقع زبان دستگاهی از طرح‌واره‌سازی و مقوله‌بندی جهان اطراف و مخزنی از طرح‌واره‌ها و مدل‌های شناختی - فرهنگی مردمان محسوب می‌شود که خود حاصل تجربه‌های مشترک تاریخی فرهنگی هستند که به صورت بازنمایی‌های جمعی از جهان بیرون در زبان منعکس می‌شوند و از این رو در شناخت فرهنگی اجتماعی یک جامعه، زبان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. زبان از طریق دو فرایند شناخت بنیادین یعنی طرح‌واره‌بندی و مقوله‌بندی دست به مفهوم‌سازی می‌زند و جهان اطراف و تجربه‌هایی را که انسان در آن کسب می‌کند، معنادار می‌سازد (میری، ۱۳۹۷: ۱۰۹). زبان مادری و گونه‌های زبان و به طور کلی شیوه اندیشه و بیان در هر گروه اجتماعی، جزئی از ثروت فرهنگی و ملی آن منطقه یا کشور است. اگر در گذشته دوزبانی یا دانستن زبان مادری و زبان دیگر به صورت مسئله مطرح می‌شد، در جامعه امروزی با توجه به تنوع نقش‌های اجتماعی، تکلم به چندزبانی یا گونه زبانی نه تنها مطلوب است بلکه به شخص چندزبانه، امکان دسترسی به دستاوردهای فرهنگی گوناگون و شیوه‌های مختلف تفکر و بیان می‌دهد (میری، ۱۳۹۷: ۷۵). زبان اکثریت مردم استان ایلام کردی است با روی کار آمدن رضاشاه و تشکیل فرهنگستان زبان فارسی برخی خانواده‌ها فرایند زبان آموزی را با زبان فارسی در بین فرزندان رواج دادند و بعد از آن هر روز بیشتر این رویه فزونی گرفت به نحوی که زبان مادری به حاشیه رانده شد با آنکه هنوز برخی خانواده‌ها در زبان گشایی و زبان آموزی از زبان مادری استفاده می‌کنند. از آنجا که در این خصوص نگران‌دگان تا کنون به پژوهشی که به دلالت‌های معنایی به کارگیری آموزش زبان مادری مواجه نشده‌اند، در پی پاسخگویی به این پرسش هستند که دلالت‌های معنایی به کارگیری آموزش زبان مادری به فرزندان در بین خانواده‌های صاحب فرزند شهر ایلام کدامند؟

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱: پیشینه تجربی

محمدی و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی را با عنوان "تأثیر حق آموزش به زبان مادری به عنوان حق بنیادی بر نشاط و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دو زبانه" انجام داده‌اند. روش انجام پژوهش به صورت شبه‌آزمایش و با استفاده از دو گروه کنترل و گواه و جامعه آماری ۴۴ نفر از دانش آموزان دوره ابتدایی شهر پاره است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه استاندارد از طریق نرم‌افزار SPSS انجام گرفته است. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که حق آموزش به زبان مادری به بالا رفتن نشاط اجتماعی بین دانش‌آموزان دوزبانه بر می‌گردد. سهولت یادگیری به زبان مادری خود از عوامل مهم بالا رفتن اشتیاق برای تحصیل می‌باشد. آموزش به زبان مادری سبب افزایش سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان در مدارس می‌باشد.

نوروزی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "بافت و معنا در بازیابی اطلاعات، با تاکید بر زبان مادری" که یک پژوهش نظری است و با روش کتابخانه‌ای و مروری در قم انجام داده است به نقش و اهمیت زبان با تاکید بر زبان مادری می‌پردازد. طبق نتایج این پژوهش، تجربیات فرد از طریق مفاهیم ابتدا در ذهن شکل می‌گیرند و سپس مفاهیم شکل گرفته در ذهن تبدیل به اصطلاحات زبانی می‌شوند و به واسطه زبان بیان می‌شوند. این پژوهش می‌تواند به بهبود و طراحی نظام‌های اطلاعات در قالب بافت اطلاعات کمک کند.

ولدی و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی را با عنوان "تأثیر آموزش صورت و معنا - محور با میانجیگری زبان مادری بر عملکرد شفاهی فراگیران زبان انگلیسی" در شهر تهران انجام داده‌اند و به بررسی تأثیر زبان مادری در آموزش ۸۰ زبان آموز در دو سطح متوسطه و پیشرفته می‌پردازند. زبان آموزها به ۴ گروه ۲۰ نفره تقسیم شدند. برای دو گروه از آنها آموزش صورت و معنا - محور با میانجیگری زبان مادری (زبان فارسی) و علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی. جامعه‌شناسی فرهنگ

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی

در دو گروه دیگر آموزش به زبان انگلیسی ارائه شد. آنها به این نتیجه رسیدند سطح متوسط آموزش زبان انگلیسی با میانجیگری زبان مادری تاثیر بسیاری در میزان دقت و روان بودن بیان شفاهی زبان آموزها داشته است و تفاوت آشکار و معناداری میان آموزش با میانجیگری زبان مادری در مقایسه با زبان انگلیسی مشاهده شد.

سماوی اقدم (۱۳۹۴) پژوهشی را با عنوان "دوگانگی زبان و نقش زبان مادری در تعیین رویکرد برنامه درسی زبان آموزی در مناطق دوزبانه" انجام داده است. روش تحقیق حاضر روش کتابخانه‌ای در شهر تهران است. نتایج نشان می‌دهد دوزبانگی دوران کودکی می‌تواند رشد توانایی‌های زبانی و غیرزبانی را افزایش دهد. با توجه به پژوهش‌هایی که به میزان توانایی‌های زبانی توجه داشته و فرضیه آستانه توانش زبانی را پیشنهاد نموده‌اند، کودکان دوزبانه باید در یادگیری زبان دوم به سطح آستانه توانش زبانی برسند که تحقق این امر، فرصت‌های مناسب آموزشی و شرایط مطلوب یادگیری را طلب می‌کند.

منگیلا^۱ (۲۰۱۹) پژوهشی را با عنوان "میزان استفاده از زبان مادری" در فیلیپین با روش فراتحلیل انجام داده است. نتایج نشان می‌دهد منابع رسمی به زبان مادری، آموزش ندیدن معلمان در استفاده از زبان مادری و عدم مطابقت و همسانی معنایی برخی لغات در زبان مادری و زبان رسمی مهمترین مشکلات در آموزش به زبان مادری است. مطالعات نشان می‌دهد وقتی نگرش معلمان درباره اهمیت زبان مادری و نقش آن در یادگیری زبان‌های دیگر و محتوای آموزش مثبت نباشد دانش‌آموزان نیز اعتباری برای زبان مادری خود قائل نخواهند بود. یین هونگ^۲ (۲۰۱۱) پژوهشی را با عنوان "مطالعه توصیفی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دو زبانه از جمله زبان مادری چینی و زبان رسمی انگلیسی" در پترزبورگ انجام داده است. وی از روش کمی با ابزار پرسشنامه و مصاحبه برای تعیین بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دو زبانه، میزان نفوذ زبان در جستجوی آنلاین، نظر کاربران دو زبانه بر پشتیبانی از جستجوی آنلاین آنها استفاده کرد. یافته‌ها نشان داد دانشجویان دو زبانه بیشتر تمایل به استفاده از زبانی دارند که بهترین تناسب با نیازهای اطلاعاتی آنها را دارد تا استفاده از چند زبانی و آنها از موتورهای جستجو به عنوان ابزار چند زبانه استفاده می‌کردند.

۲-۲: ملاحظات نظری

با عنایت به اینکه پژوهش حاضر با رویکرد امیک^۳ انجام گرفته است اخذ چارچوب مفهومی، صرفاً زمینه نظری پژوهش را تشکیل می‌دهد.

- کد زبانی

یکی از مفاهیم اساسی برنشتاین^۴ کد زبانی است. وی در تلاش است تا ارتباط میان طبقه اجتماعی با زبان و مدرسه را روشن کند. برنشتاین معتقد است قواعد زبان‌شناختی کودکان در خلال جامعه‌پذیری اولیه بین کودکان طبقه متوسط و طبقه کارگر متفاوت است و کودکانی که زمینه‌های اجتماعی گوناگونی دارند علائم یا شکل‌های گفتاری متفاوتی در طی سال‌های نخستین زندگی‌شان به وجود می‌آورند که بر تجربه تحصیلی بعدی آنها تاثیر می‌گذارد. برنشتاین این شکل‌های گفتار را کد زبانی می‌نامد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۰).

- دستور جهانی زبان

چامسکی^۵ با طرح مفهوم دستور جهانی زبان تأکید دارد که ذهن دارای زیرمجموعه‌هایی است که یکی از آنها قوه زبان انسان است. زبان مادری در واقع شکل‌دهنده هویت انسان و انتقال‌دهنده فرهنگ به آینده است به این علت که دارای عمق است و به یک فرهنگ درونی متصل است و باعث ایجاد عاطفه، هویت قومی، امنیت اجتماعی و نیازهای روحی و روانی است (نوروزی، ۱۳۹۸: ۳). چامسکی آن بخش از زبان که ذاتی آدمی می‌باشد را دستور جهانی نامید. به عقیده او زبان یک قوه ذاتی است یعنی انسان‌ها از بدو تولد دارای مجموعه‌ای از قواعد درباره زبان هستند که به آن دستور جهانی می‌گویند. چامسکی دستور جهانی را به عنوان سیستمی از اصول، شرایط و قواعد می‌داند که مولفه‌ها یا خصوصیات تمام زبان‌های آدمی هستند و نه صرفاً حاصل اتفاق و تصادف بلکه به لحاظ زیست‌شناختی کاملاً ضروری هستند. بنابراین مفهوم دستور جهانی را می‌توان به عنوان بیان ماهیت و اساس زبان آدمی در نظر گرفت (نوروزعلی، ۱۴۰۱: ۹۶). از نظر چامسکی زبان پدیده‌ای روانشناختی است و ناشی از فطرت انسان و به بیان دقیق‌تر ناشی از عوامل ژنتیکی است و فراگیری زبان در همه انسان‌ها، فطری است (سنگ‌تجن، ۱۳۹۴: ۲۶۴). چامسکی معتقد است که زبان چیزی است که به وسیله خود کودکان پایه‌ریزی و ساخته می‌شود.

^۱ . B. Mangile

^۲ . Wan Yin Hong

1. emic

^۴ . Bernstein

^۵ . Noam Chomsky

علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی. *جامعه‌شناسی فرهنگ*

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی

کودکان با شنیدن تعدادی حرف و سخن جدا از هم و با هدایت نوعی احساس درونی در مورد قواعد و چگونگی آنها، دستور زبان را کشف می‌کنند و محیط پیرامون کودک تنها نقش محرک را برای یادگیری زبان مادری ایفا می‌کند. مفهوم معروف دیگر چامسکی در زبان‌شناسی مفهوم گرامر جهانی است که طبق این مفهوم افراد بشر از بدو تولد آن را دارا می‌باشند. همه ما در هنگام نوشتن یا سخن گفتن مجهز به قواعدی درونی هستیم که ما را قادر می‌سازند تصمیم بگیریم کدام جمله‌ها جنبه دستور زبانی دارند و می‌توانند معنای مورد نظر را انتقال دهند.

- زبان به عنوان نماد معنادار

نماد معنادار یکی از مفاهیم کنش متقابل نمادین جرج هربرت مید^۶ است که نوعی ژست است که فقط انسان بکار می‌برد، وقتی می‌توانیم ارتباط برقرار کنیم که دارای نمادهای معنادار باشیم. در گفتگوی ژست‌ها فقط خود ژست‌ها ارتباط برقرار می‌کنند اما آنجا که زبان است ژست‌ها و معنایشان ارتباط برقرار می‌کنند. یکی از کارهایی که زبان با به طور کلی نمادهای معنادار انجام می‌دهند فرا خواندن همان پاسخ از گوینده است که از دیگران فرا خوانده می‌شود. کلمه گر به همان تصویر ذهن را در گوینده ایجاد می‌کند که در شنونده ایجاد می‌کند. یکی دیگر از تأثیرات زبان این است که همان طور گوینده را بر می‌انگیزد که دیگران را فردی که در تناثری شلوغ بانگ می‌زد (آتش) دست کم همانقدر برانگیخته می‌شود که به سوی درب خروجی هجوم بیاورد که مخاطبان فریادش برانگیخته می‌شوند (ریتزر، ۱۴۰۰: ۴۸۵).

- کارکرد زبان به عنوان کنش گفتاری

جان آستین^۷ در مفهوم کارکرد زبان به عنوان کنش گفتاری پیشنهاد کرد که به جای تأکید بر نقش توصیفی زبان، بهتر است زبان را به عنوان وسیله انجام کار تعریف کنیم. آستین کارهایی را که با زبان انجام می‌دهیم کنش‌های گفتاری نامید، مثلاً کارهایی چون معذرت خواستن، تشکر کردن، موافقت کردن و مانند آن را کنش‌های گفتاری یا کارکردهای زبان می‌دانست در واقع این دسته از کارکردهای زبانی است که مورد توجه متخصصان حوزه‌ی آموزش زبان است. یکی از انگاره‌هایی که در تقسیم بندی هایش از توانش زبانی فرد جایگاهی را به (توانش منظور شناسی) اختصاص داده است، انگاره کلمن است. اساس این انگاره (توانش منظور شناختی) به رابطه نشانه‌ها و مصداق هایشان از یک سو و کاربران زبان و بافت ارتباط از سوی دیگر می‌پردازد این توانش شامل آگاهی از قراردادهای منظور شناختی است تا کارکردهای زبان را به صورت پذیرفتن به انجام برسانیم و همین طور شامل، آگاهی از قراردادهای اجتماعی به زبانی است که این کارکردها را متناسب با بافت به انجام برساند (غریبی و صحرايي، ۱۳۹۲: ۴).

- زبان به مثابه نهاد اجتماعی

جان سرل^۸ در مفهوم زبان به مثابه نهاد اجتماعی رابطه میان زبان و جامعه را از منظر فلسفی به دقت واکاوی کرده است. سرل معتقد است نخست باید چستی و ماهیت خود زبان تعیین شود، چرا که اساساً بنیاد جامعه انسانی بر زبان استوار است. زیرا زبان خود نهادی اجتماعی و البته بنیادی‌ترین آنهاست. سرل برای زبان ۴ کارکرد عمده و اصلی بر می‌شمارد (۱) انتقال و ارتباط؛ (۲) بازنمایی؛ (۳) ابزار؛ (۴) معناداری مقصود گوینده (سرل: ۲۰۱۰: ۷۱-۷۵). آن بخش از زبان که برای ساختن مفهوم واقعیت‌های نهادی ضروری است از جمله علائم نمادین نظیر واژه‌ها که به معنای چیزی فراتر از خودشان هستند. بنابراین زبان تا حدودی قوام بخش واقعیت‌های نهادی است چرا که واقعیت‌های نهادی حاوی برخی عناصر نمادین هستند. واقعیت‌های نهادی به واسطه بازنمایی آنها به عنوان امور موجود به وجود می‌آیند اما بازنمایی امری زبانی است و بدون زبان نمی‌توان واقعیت را باز نمای کرد (عابدینی و مصباح، ۱۳۹۶: ۱۸۶-۱۹۷).

- توازی و همزیستی هویت‌های جمعی

آنتونی گیدنز در این مورد، به تبیین اصلی می‌پردازد که می‌توان آن را توازی یا همزیستی هویت‌های جمعی خرد و کلان نامید. به نظر گیدنز یکپارچگی جهانی منشوری سه وجهی است که به ویژه در بازار جهانی قدرت‌های معینی را از ملت‌ها، جدا می‌کند و در مقابل، این یکپارچگی معنایی ضمنی و نیرویی مخالف هم دارد و با فشار امکانات، تحرکهای جدیدی برای منطبق خود مختار و هویت‌های فرهنگی محلی، به وجود می‌آورد. به عبارت دیگر فشار به پایین، دلیل احیای هویت‌های محلی، شکل‌های محلی و هویت فرهنگی خرداست

^۶ . George Herbert mead

^۷ . John Austin

^۸ . Joun Searle

علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی. *جامعه‌شناسی فرهنگ*

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی

(گیدنز، ۱۳۷۸: ۳۶). بر مبنای این نگاه گیدنز، زبان به مثابه عنصر کانونی فرهنگ، می تواند از سوی هویت های جمعی خرد (زبان مادری) در عصر جهانی شدن مورد تاکید قرار گیرد.

۳- روش پژوهش

با توجه به ماهیت برساختی پدیده مورد مطالعه، پارادایم تحقیق تفسیری و با رویکرد کیفی است، روش مورد استفاده پدیدارشناسی است. هدف پژوهشگر از اجرای تحقیق پدیدارشناسی این است که معنی یک پدیده با مفهوم مورد مطالعه را از نظر یک گروه افراد بررسی کند. مطالعه حاضر که با رویکرد امیک^۹ انجام شده در نظر دارد تا بر اساس تجربه زیسته والدین، به دلالت های معنایی بکارگیری آموزش زبان مادری، پی ببرد و این پدیده را با رویکرد معناکاوانه مطالعه نماید. در تحقیق پدیدارشناسی^{۱۰}، تلاش محقق این است که پدیده ها را از طریق عمق تجربه های افراد از درون احوال و منویات و مرادات خود آنها فهم کند. پدیدارشناسی معنای تجارب زیسته افراد متعدد از یک مفهوم یا پدیده را توصیف می کند لذا محقق برای انجام پژوهش از روش توصیفی استفاده می کند. جامعه هدف در این پژوهش شامل خانواده های صاحب فرزند شهر ایلام در سال ۱۴۰۳ می باشد. نحوه انتخاب نمونه ها در پژوهش حاضر در شهر ایلام نمونه گیری هدفمند از نوع گلوله برفی است که از روش نمونه گیری غیر احتمالی به حساب می آید. در این پژوهش برای نمونه گیری، معیار انتخاب مصاحبه شونده ها، خانواده های صاحب فرزند ساکن در شهر ایلام بوده است. برای تعیین تعداد مصاحبه ها، معیار در نظر گرفته برای کار کیفی رسیدن به اشباع نظری در زمینه پژوهش مورد نظر است بنابراین اشباع به این معنی است که با ادامه مصاحبه ها اطلاعات جدیدی به دست نیاید و پژوهشگر با تکرار پاسخ ها از سوی مصاحبه شونده مواجه شود، که دیگر لزومی برای ادامه مصاحبه وجود ندارد. ابزار گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر مصاحبه عمیق است که پژوهشگر با اطلاع رسانی ها و مشارکت کننده ها سر و کار دارد که پژوهشگر با اطلاعات دسته اول خود به میدان تحقیق به صورت مستقیم ورود می کند و اعتماد آنها را جلب نمود، مصاحبه به صورت روان می باشد و پژوهشگر بیشتر شنونده بود و در آخر مصاحبه، سوالات حساس و خصوصی تر را می پرسد تا به راحتی به پاسخ سوالات برسد که بعد از اتمام ضبط مصاحبه ها پژوهشگر مصاحبه ها را به رشته تحلیل در م آورد و تفسیر کند. برای تحلیل اطلاعات از چارچوب براون و کلارک استفاده شد (امیدی، ۱۴۰۱: ۱۷۸). از مجموع ۲۹ مفهوم (کد اولیه) ۱۵، تم فرعی، ۷، تم اصلی حاصل شد که مطابق روش براون و کلارک از دل مصاحبه ها، داده ها شناسایی شدند. سپس کد ها (ویژگی داده ها) ایجاد شدند و بعد با بررسی کد ها، تم های اولیه شناسایی گردیدند در ادامه هر تم در زیر مجموعه آن قرار گرفت. در گام بعدی تم های مورد نظر در برابر مجموعه داده ها بررسی می شوند تا مشخص گردد که تم ها نمایان گر داده ها و کد های مورد ادعای پژوهشگر بوده اند یا خیر؟ پس از حذف و تصحیح تم های بی ارتباط، تم ها تایید، نام گذاری و تفسیر شدند. در این مرحله با بررسی نهایی تم ها، کد ها و داده ها، مطابق نظر و تائید پژوهشگر و استاد راهنما، تم ها به صورت زمینه ای مورد بررسی قرار گرفتند و در نهایت تم های اصلی تعریف و تفسیر شدند. قابلیت تصدیق از طریق حضور مستمر محقق در میدان تحقیق انجام و استخراج دقیق مصاحبه ها با بهره گیری از نظر ارزیابان انجام شد و قابلیت انتقال از طریق نگارش یادداشت های فنی، مقایسه یافته ها با ادبیات تحقیق و آراء صاحب نظران انجام پذیرفت. ناگفته نماند که تحلیل داده به صورت دستی انجام شد که نتیجه آن استخراج ۲۹ مفهوم، ۱۵ تم فرعی، ۷ تم اصلی بود.

مشخصات و کد اطلاع رسانی ها ۳ - ۱

شماره پاسخگو	جنس	سن	تحصیلات	محل سکونت	شغل	کد پاسخگو
۱	زن	۵۰	سیکل	ایلام	خانه دار	G1 - A2 - E3 - H1 - J1
۲	زن	۴۳	فوق لیسانس	ایلام	آزاد	G1 - A2 - E7 - H1 - J4
۳	زن	۳۵	لیسانس	ایلام	خانه دار	G1 - A1 - E6 - H1 - J1
۴	مرد	۳۸	فوق دیپلم	ایلام	آزاد	G2 - A1 - E5 - H1 - J4
۵	مرد	۵۵	فوق لیسانس	ایلام	بازنشسته	G2 - A2 - E7 - H1 - J5

^۹ . Emic

^{۱۰} . Phenomenology

علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی. *جامعه‌شناسی فرهنگ*

و هنر، ۸ (۳)، ۱-۱۰.

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی

G1 – A2 – E6 – H1 – J5	بازنشسته	ایلام	لیسانس	۵۱	زن	۶
G1 – A2 – E4 – H1 – J4	آزاد	ایلام	دیپلم	۴۴	زن	۷
G1 – A2 – E7 – H1 – J1	خانه دار	ایلام	فوق لیسانس	۴۲	زن	۸
G1 – A2 – E7 – H1 – J2	کارمند	ایلام	فوق لیسانس	۴۳	زن	۹
G1 – A1 – E4 – H1 – J1	خانه دار	ایلام	دیپلم	۲۶	زن	۱۰
G2 – A2 – E6 – H1 – J5	بازنشسته	ایلام	لیسانس	۶۲	مرد	۱۱
G2 – A2 – E3 – H1 – J4	آزاد	ایلام	سیکل	۴۴	مرد	۱۲
G2 – A2 – E2 – H1 – J4	آزاد	ایلام	پنجم ابتدایی	۶۵	مرد	۱۳
G1 – A2 – E2 – H1 – J1	خانه دار	ایلام	پنجم ابتدایی	۶۳	زن	۱۴
G1 – A2 – E6 – H1 – J3	معلم	ایلام	لیسانس	۴۶	زن	۱۵
G2 – A1 – E4 – H1 – J4	آزاد	ایلام	دیپلم	۳۳	مرد	۱۶
G1 – A1 – E7 – H1 – J4	آزاد	ایلام	فوق لیسانس	۳۶	زن	۱۷
G2 – A2 – E7 – H1 – J3	معلم	ایلام	فوق لیسانس	۴۲	مرد	۱۸
G1 – A2 – E3 – H1 – J1	خانه دار	ایلام	سیکل	۵۴	زن	۱۹
G2 – A1 – E6 – H1 – J2	کارمند	ایلام	لیسانس	۳۱	مرد	۲۰
G1 – A1 – E7 – H1 – J3	معلم	ایلام	فوق لیسانس	۳۱	زن	۲۱
G1 – A1 – E6 – H1 – J1	خانه دار	ایلام	لیسانس	۳۳	زن	۲۲
G1 – A2 – E6 – H1 – J5	بازنشسته	ایلام	لیسانس	۵۰	زن	۲۳
G1 – A1 – E6 – H1 – J1	خانه دار	ایلام	لیسانس	۳۷	زن	۲۴
G1 – A2 – E5 – H1 – J1	خانه دار	ایلام	فوق دیپلم	۵۰	زن	۲۵

از مجموع ۲۵ مصاحبه شونده ۱۷ نفر زن و ۸ نفر مرد هستند. ۹ نفر از آنها کمتر از سن ۴۰ سال و ۱۶ نفر از آنها بیشتر از ۴۰ سال هستند. در مولفه تحصیلات ۲ نفر پنجم ابتدایی، ۳ نفر سیکل، ۳ نفر دیپلم، ۲ نفر فوق دیپلم، ۸ نفر لیسانس و ۷ نفر فوق لیسانس هستند. محل سکونت ۲۵ نفر همگی در ایلام است. شغل ۲ نفر از این افراد کارمند، ۳ نفر معلم، ۹ نفر خانه دار، ۷ نفر آزاد و ۴ نفر بازنشسته است.

۴- تحلیل یافته‌ها

در جدول زیر به نمونه‌هایی از تفسیر تم‌های اصلی اشاره گردید.

علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی. *جامعه‌شناسی فرهنگ*

و هنر، ۸ (۳)، ۱-۱۰.

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی

۳ کدگذاری باز و محوری - ۲

ردیف	عبارت معنایی	کداولیه / مفهوم	تم فرعی	تم اصلی
۱	زبان مادری اصالت و ریشه فرد است و باید اصالت ما حفظ شود (۲۵)	زبان مادری به مثابه حفظ اصالت و ریشه فرد	حفظ اصالت و ریشه فرد	حفظ اصالت
۲	زبان مادری، زبان اصیل ما است (۳)	زبان مادری به مثابه زبان اصیل		
۳	ریشه فرهنگی ما به زبان مادری باید حفظ شود زیرا بعضی از مفاهیم فرهنگی در تعاملات و ارتباطات اجتماعی ریشه دارند.	زبان مادری به مثابه حفظ ریشه فرهنگی		
۴	زبان مادری حافظ سنت و آداب و رسوم ما است (۳)	زبان مادری به مثابه حافظ سنت و آداب و رسوم	حفظ اصالت فرهنگی	
۵	زبان مادری حافظ فرهنگ ماست. (۱۰)	زبان مادری به مثابه حفظ فرهنگ		
۶	زبان مادری باعث می شود که فرهنگ کردی ما فراموش نشود (۵)	زبان مادری به مثابه ماندگاری فرهنگ		
۷	زبان مادری باعث می شود فرهنگ کردی نسل اندر نسل انتقال پیدا کند (۵)	زبان مادری به مثابه انتقال فرهنگ کردی به نسل های آینده	حفظ اصالت کرد	
۸	با آموزش به زبان مادری باعث حفظ واژه های کردی می شویم.	زبان مادری به مثابه حفظ واژه های کردی		
۹	زبان مادری به زبان کردی باعث می شود کرد بودنمان حفظ شود.	زبان مادری به مثابه حفظ کرد بودن		
۱۱	زبان مادری حافظ هویت ماست. (۲۵)	زبان مادری به مثابه حفظ هویت	حفظ شناسه فرهنگی	حفظ شناسه فرهنگی
۱۲	زبان مادری را به آسانی به فرزندمان آموخته ایم. (۲)	به آسانی آموزش دادن زبان مادری	آسان بودن زبان مادری	سهولت زبان مادری
۱۳	برای صحبت کردن به زبان مادری هیچگونه چالشی نداریم. (۱۸)	چالش نداشتن هنگام صحبت کردن به زبان مادری	سهولت صحبت به زبان مادری	
۱۴	تمایل نداشتیم با هر دو زبان با فرزندمان صحبت کنیم زیرا لکنت زبان پیدا می کند و نمی تواند کلمات را به خوبی ادا کند، ترجیح دادیم فقط با یک زبان با او صحبت کنیم.	وجود لکنت زبان در صورت آموزش توأم زبان ها	لکنت زایی زبانی	لکنت زایی زبانی

علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی. جامعه‌شناسی فرهنگ

و هنر، ۸ (۳)، ۱-۱۰.

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان‌آموزی

- تفسیر تم‌های اصلی

در این بخش به تفسیر تم‌های اصلی که در جدول معرفی شده‌اند، پرداخته شده است. مجموع تم‌های اصلی ۷ مورد است که برای استناد به پاسخ مصاحبه‌شوندگان، در هر تم به پاسخ یک یا دو مصاحبه‌شونده اشاره گردید.

۱ - **حفظ اصالت زبانی:** تم حفظ اصالت مستخرج از تم‌های فرعی ۱ - حفظ اصالت فرهنگی ۲ - حفظ اصالت کرد ۳ - حفظ اصالت و ریشه است دلالت بر این دارد اطلاع رسان‌ها، دغدغه اصالت فرهنگ، قومیت کرد و اصل و نسب آن را دارند به باور آنها با تکلم به زبان مادری می‌توان این اصالت را حفظ کرد و آن را به نسل‌های آینده انتقال داد. این امر از سوی دیگر نشانگر واقعیتی دیگر است، واقعیتی که برخی صاحب‌نظران حوزه هویت از قبیل کاستنر نوعی هویت مقاومت در برابر زبان معیار و هم‌سازوکارهای زبانی جهانی، نامیده‌اند. پاسخگوی شماره ۱ و ۷ اظهار دارند زبان مادری اصالت و ریشه و اصل و نسب ماست که باید برای آن ارزش قائل شد بچه باید به راحتی زبان کردی را در محیط خانواده یاد بگیرد و بتواند به آسانی با آن صحبت کند.

۲ - **حفظ شناسه فرهنگی:** این تم مستخرج از تم حفظ شناسه فرهنگی است اطلاع رسان‌ها تمایل به حفظ هویت زبان مادری (کردی) و آداب و رسوم و کرد بودن خود را دارند به باور آنها با تکلم به زبان مادری می‌توان این هویت را حفظ کرد ویژگی است که فرد خود را با آن نشان می‌دهد. نکته‌ای که ذکر آن ضروری است، اشاره به همکناری زبان مادری و زبان معیار است. بسیاری از خانواده‌ها این همکناری و همایی زبانی را امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر دانسته‌اند، این امر بارها در مباحث آنتونی گیدنز تحت عنوان توازی هویت‌های ملی و محلی مطرح شده است. پاسخگوی ۸ و ۹ تأکید دارند که زبان مادری ما باید به عنوان یک ارزش در کنار زبان فارسی حفظ شود و باید برای زبان مادری ارزش قائل باشیم زیرا زبان مادری حافظ هویت ماست و باید به نسل‌های آینده انتقال یابد.

۳ - **سهولت زبان مادری:** تم سهولت زبان مادری که انتزاعی از تم‌های ۱ - آسان بودن زبان مادری ۲ - سهولت صحبت به زبان مادری است اطلاع رسان‌ها تمایل دارند به زبان مادری با فرزندانشان صحبت کنند زیرا زبان مادری را به آسانی به آنها آموخته‌اند و به راحتی می‌توانند با آن صحبت کنند به باور آنها تکلم به زبان مادری آسان‌تر از تکلم به زبان معیار است. دلیل این امر آن است زبان پدیده‌ای است که در چارچوب و متن زندگی فرا گرفته می‌شود و از آنجایی که دوره اول کودکی با متنی فرهنگی شکل می‌گیرد که خانواده کودک حامل آن است، نمادهای زبانی با این متن عجین و آمیخته می‌شوند. پاسخگوی ۱۶ و ۱۸ اظهار دارند ما در منزل با زبان مادری با فرزندمان صحبت می‌کنیم و آنها زبان کردی را به آسانی از ما آموخته‌اند و به راحتی با زبان کردی صحبت می‌کنند و در ادای کلمات و معنای واژه‌های کردی مشکلی ندارند لذا زبان مادری باید به نسل‌های آینده انتقال یابد. زبان مادری پایه و اساس زبان‌های دیگر می‌تواند باشد زیرا مفهوم زبان از ارتباط می‌آید تا با دیگران به راحتی ارتباط برقرار می‌کنیم.

۴ - **لکنت‌زایی زبانی:** در تم لکنت‌زایی زبانی که مستخرج از تم لکنت زبانی است اطلاع رسان‌ها تمایل دارند با زبان مادری با فرزندشان صحبت کنند در صورت صحبت کردن با دو زبان بچه دچار لکنت زبان می‌شود و نمی‌تواند کلمات را به درستی ادا کند آنها بر این باورند که ترجیح می‌دهند تنها با یک زبان با فرزندشان صحبت کنند و آن را ترویج می‌دهند. این امر بیانگر روان‌گفتاری زبان مادری است به باور اطلاع رسان‌ها، چون زبان مادری، زبان اولیه بعد از نوزادی است، استفاده از آن روان‌تر بوده و کودک با تاسی از والدین خود، بهتر می‌تواند وارد گفتگو با خانواده، دوستان و همسایگان شود. به عنوان مثال پاسخگوی ۷ و ۲۵ اظهار دارند در منزل فقط با یک زبان آن هم زبان مادری با فرزندمان صحبت می‌کنیم زیرا اصالت و فرهنگ ما است و به راحتی در منزل به بچه این زبان را آموزش داده‌ایم و مشکلی در بیان واژه‌ها و معنای کلمات با او نداریم زیرا تمایل نداشتیم با آموزش همزمان دو زبان فرزندمان لکنت زبان پیدا کند و نتواند کلمات را به خوبی ادا کند.

۵ - **ابهام‌آفرینی در آینده:** تم ابهام‌آفرینی در آینده دلالت بر این دارد که اگر با زبان فارسی با بچه صحبت شود دچار سردرگمی شده و در گفتار و جمله بندی واژه‌ها و معنای کلمات مشکل پیدا می‌کند و در ادا کردن کلمات کردی با چالش مواجه می‌شود زیرا بعضی از کلمات کردی اصلاً معادل واژه فارسی برای آنها پیدا نمی‌شود و اگر با زبان فارسی با آنها صحبت شود عواقب بدی دارد. برای اینکه کودکان در آینده زندگی خود در خلال تعامل با دیگران، دچار واگرایی و ابهام نشوند، بهتر است زبان مادری را در بطن اصلی ارتباط با محیط پیرامون قرار داد. به عنوان مثال پاسخگوی شماره ۱ و ۲ تأکید دارند که اگر به زبان مادری اهمیت ندهیم و حفظش نکنیم باعث نابودی اش می‌شویم و عواقب بدی دارد و همچنین دچار سردرگمی در هویت بچه می‌شویم و ارزشی برای زبان مادری قائل نیستیم و در زبان گفتار هم مشکل پیدا می‌کند.

علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان‌آموزی. *جامعه‌شناسی فرهنگ*

و هنر، ۸ (۳)، ۱-۱۰.

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی

۶- **گم‌گشتگی زبانی:** تم گم‌گشتگی که برآیند اجتماع از چند تم شامل خودباختگی، گم‌گشتگی زبانی، نابودی زبان مادری، نادیده گرفتن فرهنگ کردی و عدم توافق والدین است دلالت بر این دارد که اگر با زبان فارسی با فرزندان صحبت شود دچار خودباختگی خواهند شد و زبان مادری به تدریج به حاشیه رفته و کم‌رنگ گشته و به فراموشی سپرده می‌شود که در این صورت بچه دیگر تمایلی به صحبت کردن به زبان مادری ندارد. گم‌گشتگی زبانی در صورتی روی خواهد داد که خود باختگی زبانی در وهله اول، رخ دهد در خودباختگی سوژه احساس می‌کند که آنچه خود دارد، بی‌مقدار و بلا ارزش است و در عوض تکلم به زبان غیر، با والایی ارزش فرهنگی همراه است. به عنوان مثال پاسخگوی ۵ و ۱۰ تاکید دارند اگر با زبان فارسی با فرزندمان صحبت کنیم فرهنگ کردی ضعیف جلوه پیدا می‌کند آداب و رسوم و اصالت کرد به تدریج به حاشیه می‌رود و باعث نابودی زبان مادری می‌شویم و فرهنگ بومی و محلی ضعیف می‌شود و دچار از خودباختگی می‌شویم و با زبان مادری فاصله می‌گیریم.

۷- **بیگانگی زبانی:** بیگانگی زبانی دلالت بر این امر را دارد که بکارگیری زبان معیار در بدو زبان آموزی، کودک را با چالش‌هایی مواجه می‌کند که حاصل آن از دست دادن حس اعتماد است. در چنین وضعیتی، دنیایی که کودک در برابر خود می‌بیند با واقعیت موجود ناهمخوان است. زیرا واحدهای جامعه‌پذیری کودک قبل از مدرسه، خانواده، دوستان و همسایگان هستند که غالباً در چارچوب زبان مادری می‌اندیشند و نمادپردازی می‌کنند این واحدهای جمعی تجربه زیسته کودک را شکل می‌دهند، در حالی که تکلم به زبان فارسی (معیار) در بدو زبان آموزی کودک را از این دنیای واقعی که بازتاب دهنده ابژه نسلی اوست، دور می‌سازد. پاسخگوی ۶ و ۲۴ تاکید دارند که در هنگام صحبت کردن به زبان فارسی با بچه‌ها دچار چالش می‌شویم و گاهی در بیان ادای واژه‌ها و مفاهیم و معنای کلمات دچار مشکل می‌شویم و اعتماد به نفس بچه از بین می‌رود وقتی به راحتی با زبان فارسی صحبت نمی‌کند و احساس می‌کند از همسالان خود عقب می‌ماند و ما باید معادل فارسی واژه‌های کردی را برای او پیدا کنیم تا متوجه کلمات بشود و تا بتواند در بین همسالان خود در اجتماع به راحتی با هر دو زبان صحبت کند و مشکلی نداشته باشد و جبهه‌نگیرد و قدرت بیان داشته باشد و در ارتباط با دیگران قوی باشد.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

پژوهشگران برآنند به بررسی این مسئله بپردازند که خانواده‌های مورد مطالعه بر مبنای کدام دلالت‌های معنایی به آموزش زبان مادری به فرزندان خود مبادرت می‌نمایند. در راستای پاسخ به این سوال اطلاع‌رسان‌ها، مهمترین دغدغه خود را در این زمینه حفظ اصالت و ریشه و نیز پایا نمودن فرهنگ مادری می‌دانند. از این رو، زبان مادری به مثابه سنگر و حفاظی است که از طریق آن می‌توان در برابر هجوم زبان معیار و واژگان زبان بیگانه دفاع کرد. از سوی دیگر اطلاع‌رسان‌ها، با طرح مقوله هویت، زبان مادری را نماد هویت جمعی خود می‌دانند و در اغلب اظهار نظرها از واژه "ما" و "و ربط آن به زبان مادری و به مثابه عامل تمایز خود با دیگر زبان‌ها، استفاده می‌کردند. به زعم اطلاع‌رسان‌ها زبان مادری در عین هویت بخشی زبانی سهل و آسان است و به راحتی می‌توان از طریق آن نمادهای فرهنگی جامعه را انتقال داد بر مبنای این سهولت زبانی، اطلاع‌رسان‌ها باور دارند که آموزش این زبان، لکننت‌زا است و تنها با اشراف بر آن می‌توان فرزندان خود را از خطر لکننت‌زایی، نجات داد. استدلالی که اغلب خانواده‌ها در این مورد ابراز می‌کردند، این بود که چون برخی واژگان زبان مادری، فاقد معادل در زبان فارسی است. لذا، تسلط بر این زبان، مانع ابهام‌آفرینی زبانی خواهد بود. به عنوان یک تطبیق نظری می‌توان گفت که زبان مادری می‌تواند یک کد زبانی باشد، مفهومی که "برنشتاین" به آن اشاره دارد. از سوی دیگر زبان مادری شکل دهنده هویت انسان و انتقال دهنده فرهنگ به آینده است ایده‌ای که "چامسکی" مطرح کرده است. از آنجا که زبان مادری در خلال تعاملات اجتماعی به فرد منتقل می‌شود می‌توان آن را به مثابه یک نهاد اجتماعی تلقی کرد، مفهومی که "جان سرل" به آن پرداخته است. زبان بعنوان کنش‌گفتاری و وسیله انجام کار تعریف شده است مفهومی که "جان آستین" به آن پرداخته است. زبان بعنوان نماد معنا دار به کار می‌رود مفهومی که "جرج هربرت مید" آن را به کار برده است. از نگاه صاحب نظرانی چون آنتونی گیدنز، اقبال به استفاده از زبان مادری و همکاری آن با زبان معیار که در مصاحبه با اغلب شرکت‌کنندگان در مصاحبه مورد تایید قرار گرفته می‌تواند باری دیگر بدون اینکه زبان مادری به عنوان یک شناسه محلی به حاشیه رانده شود ایده همکاری شناسه محلی و ملی را در حوزه زبان، تقویت نماید. در یک جمع بندی نهایی می‌توان گفت، کشش به یادگیری و آموزش زبان مادری همواره مورد توجه قرار گرفته است و این امر حاکی از اهمیت زبان محلی به مثابه یک شناسه قومی می‌باشد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی. *جامعه‌شناسی فرهنگ*

و هنر، ۸ (۳)، ۱-۱۰.

رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

مقاله محصول مشارکت مشترک نویسندگان است.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- امیدی، الهام؛ قاسمی، یارمحمد؛ سپیدنامه، بهروز (۱۴۰۱). تحلیل جامعه‌شناختی ذائقه نسلی مصرف موسیقی (میدان مطالعه: ایل خزل در شهر ایلام). *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۱ (۴): ۱۷۱-۱۹۰.
- رستمی، فروزان (۱۴۰۰). مطالعه درک معنایی شادکامی (مورد مطالعه: شهروندان ایوانی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی، دانشگاه ایلام، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- ریتزر، جرج (۱۴۰۰). *نظریه جامعه‌شناسی*. ترجمه هوشنگ نائی، تهران: نشر نی.
- سنگ تجن، شهین (۱۳۹۴). بررسی دستور زایشی چامسکی و مقایسه آن با مکاتب کپنهاگ و پراگ، مجموعه مقاله‌های دهمین همایش بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی، انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران، دانشگاه محقق اردبیلی.
- سماوی اقدم، شمسی (۱۳۹۴). مقاله دوزبانگی و نقش زبان مادری در تعیین رویکرد برنامه درسی زبان آموزی در مناطق دوزبانه، کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی و روان‌شناسی و علوم اجتماعی.
- عابدینی، جواد؛ مصباح، مجتبی (۱۳۹۶). زبان و جامعه در اندیشه جان سرل. *نشریه معرفت فلسفی*، ۵۵، ۱۸۵-۲۰۷.
- غریبی، افسانه؛ مراد صحرای، رضا (۱۳۹۲). کارکردهای زبانی: واکاوی نیازهای زبانی کارکردی فارسی‌آموزان. *پژوهشنامه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان*، ۲ (۳)، ۱-۱۷.
- فراستخواه، مقصود (۱۴۰۱). *روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی با تاکید بر نظریه گراند تئوری*. تهران: انتشارات آگاه.
- قاسمی، مرضیه (۱۳۹۷). بررسی تکیه و ساخت وزنی در زبان کردی ایلامی در چارچوب نظریه وزنی هیز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه ایلام: دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸). *تجدد و تشخیص*. ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- محمدی، عادل؛ عسگر خانی، ابومحمد؛ میرعباسی، سیدباقر (۱۳۹۹). تأثیر حق آموزش به زبان مادری به‌عنوان حقی بنیادی بر نشاط و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دو زبانه. *فصلنامه علمی تدریس پژوهشی*، ۸ (۱)، ۲۴۲-۲۶۰.
- محمدی، مرضیه؛ موسوی خامنه، مرضیه؛ منادی، مرتضی (۱۳۹۸). بررسی جامعه‌شناختی پی‌آمدهای نیم‌زبانگی. *جامعه‌پژوهی فرهنگی*، ۱۰ (۲)، ۱۰۷-۱۳۵.
- میری، سید، جواد (۱۳۹۷). *زبان مادری در گفتمان علوم اجتماعی*. تهران: نقد فرهنگ.
- میری، سید، جواد (۱۳۹۷). *تاملی درباره ایران: واکاوی هویت، ملیت، ایرانیت و سیاستگذاری‌های زبانی*. تهران: نقد فرهنگ.
- نوروزعلی، زینب (۱۴۰۱). جهانی‌های زبان در مکتب زبان‌شناسی فراساختارگرا. *شیرین و شکر*، ۱ (۱)، ۱-۳۰.
- نوروزی، یعقوب (۱۳۹۸). بافت و معنا در بازیابی اطلاعات (با تاکید بر زبان مادری)، *پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، فصلنامه علمی پژوهشی*، ۳۵ (۱)، ۹-۲۴.
- ولدی، امیر؛ همتی، فاطمه؛ قهرمانی قاجار، سوسن؛ نعمت تبریزی، امیررضا (۱۳۹۷). تأثیر آموزش صورت و معنا - محور با میانجیگری زبان مادری بر عملکرد شفاهی فراگیران زبان انگلیسی. *فصلنامه علمی پژوهشی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء*، ۱۰ (۲۶)، ۱۶۵-۱۸۴.

علی محمدی، سارا؛ قاسمی، یارمحمد (۱۴۰۵). رویکردی معناکاوانه بر به کارگیری زبان مادری در فراگرد زبان آموزی. *جامعه‌شناسی فرهنگ*

و هنر، ۸ (۳)، ۱-۱۰.

References

- Chomsky, N. (2007). *Universal Grammar: An Introduction*, Vivian James Cook, Mark Newson, Wiley – Blackwell.
- Searle, J. (2010). *Making the social world: The structure of human civilization*. Oxford University Press.
- Mangila, B. B. (2019). Institutionalizing a mother tongue-based approach in teaching multicultural classrooms: A closer look at elementary teachers' experiences. *Asia Pacific Journal of Education, Arts and Sciences*, 6(2), 34-39.
- Hong, W. Y. (2011). *A descriptive user study of bilingual information seekers searching for online information to complete four tasks*. University of Pittsburgh.